

УДК 94 : 355.012 (470+477) «2014–2024»
DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2024.6.306>

*Микола Михайлуца, Єлизавета Басок**

ВТРАТИ ЦИВІЛЬНИХ І КОМБАТАНТІВ ТА УКРАЇНСЬКІ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО–УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014–2024): ЧИСЕЛЬНІСТЬ, ЗАСУДЖЕННЯ Й ТОРТУРИ (ПОРУШЕННЯ ЖЕНЕВСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ)

Анотація: У статті робиться спроба на основі відкритих джерел та офіційної інформації, зібраної авторами із різноманітних офіційних сайтів, дослідити й узагальнити: дані про загиблих і поранених українських комбатантів у порівнянні з російськими втратами, статистичні дані про обміни українських військовополонених за період з 2014 й до кінця 2024 року, визначити умови утримання українських військовополонених у російських таборах, тюрмах тощо.

Метою її, відповідно, результатом стала можливість навести реальні факти порушення основних принципів, норм і рішень Женевської дипломатичної конференції 1929 року та наступних міжнародно-правових документів, прийнятих напередодні та після Другої світової війни, до того ж, підписаних як українською, так і російською сторонами нинішнього воєнного конфлікту.

Зроблено висновок, що Російська Федерація, яка розв'язала проти українського народу війну, повністю ігнорує норми поводження з тисячами українських військовополонених, піддаючи їх розстрілам і тортурам, незаконно засуджуючи й утримуючи їх роками у тюрмах і таборах. Міжнародне право визначає такі дії як черговий воєнний злочин Росії.

Ключові слова: військовополонені, російсько-українська війна, Женевська конвенція

Вступ. Агресивна війна, розв'язана російським воєнно-політичним режимом шляхом повномасштабного вторгнення в суверенну Україну на завершенні першої чверті ХХІ ст., очевидцями й сучасниками якої ми є, актуалізувала у свідомості народів, урядів і політиків переважної більшості країн світу, що принципи недоторканості кордонів після Другої світової війни порушено найбрутальнішим чином.

Проєвропейський цивілізаційний шлях України базований, перш за все, на праві суверенних націй на колективну безпеку, яка закріплена в Статті 51 Хартії ООН. Росія на чолі з терористом Путіним, позбавила українців цих базових цінностей, а також власного право мати свою історію, мову, культуру, церкву й, головне, майбутнє. Політичне керівництво РФ, виношуючи плани повернення незалежної України в геополітичне коло СРСР, своїми спробами реанімувати радянський тоталітарний режим зі «скрепами» путінської ідеології «русского мира», загарбницькими методами й підступною зовнішньою політикою тощо, використав дуже вразливий для нашої країни момент. У лютому 2014 року РФ почала збройний наступ на територію України. Вже 12 квітня того ж року почалося

* Михайлуца Микола Іванович – доктор історичних наук, професор, директор Навчально-наукового морського гуманітарного інституту Одеського національного морського університету (Одеса, Україна); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4896-0580>; e-mail: Michailuca@ukr.net

Басок Єлизавета Олександрівна – студентка Навчально-наукового морського гуманітарного інституту Одеського національного морського університету (Одеса, Україна); ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7006-5033>; e-mail: lizabasok0@gmail.com

захоплення перших міст в Луганській та Донецькій областях російськими диверсійними групами. Водночас, відбулося захоплення та анексія Криму «зеленими чоловічками», перевдягненими військовими підрозділами країни-агресорки. Почалося збройне протистояння і, відповідно, з'явилися перші загиблі, поранені, пропали без вісті, військовополонені.

Метою статті є спроба дослідити якомога широкий спектр оприлюдненої інформації стосовно кількості загиблих і поранених цивільних та військових у російсько-українській війні, відібрати факти злочинних дій у контексті порушень прав людини, та військовополонених зокрема. Попри те, що таке завдання на сьогодні складно зреалізувати, оскільки дані з обох боків засекречені та не підлягають оприлюдненню до завершення війни, а заяви офіційних осіб, міжнародні експертні висновки, журналістські розслідування й підрахунки тощо є вельми неточними, завищеними або заниженими й, відтак, є приблизними, водночас, пропонуємо розгляд проблеми через призму Міжнародного права, зокрема Женевської конвенції та Римського статуту спираючись на доступні матеріали.

Історіографія проблеми та джерельна база. Спроби наукового осягнення зазначеної проблематики із зрозумілих причин «свіжості» та «незавершеності» сучасних трагедійних подій російсько-української війни, засекреченості й обмеженості доступу до реальної інформації як від силових відомств, зокрема Міністерства оборони й Генштабу ЗСУ й ін., так і від Уряду України й обласних воєнних адміністрацій не є поширеним явищем у сучасній науці, зокрема в гуманітаристиці. Поки що розглядувана тематика через дуже обмежену та часом малодоступну для дослідників джерельну базу унеможливило появу значного числа воєнно-аналітичної, науково-історичної, статистичної й узагальнюючої літератури.

Невеликим винятком є дослідження правозахисного характеру, де наводиться статистика жертв російського терору, міститься різноманітна інформація про насильницькі злочинні діяння, скоєні під час воєнного конфлікту на Сході України ще до повномасштабного вторгнення російської терористичної армії, а саме впродовж 2014–2018 рр. Окремо, виділимо книгу великого авторського колективу Громадських об'єднань «Харківська правозахисна група» (ГО ХПГ) і «Мирний берег» (ГО МБ)¹. Ці недержавні неприбуткові правозахисні організації запропонували структуровану доповідь, яка була оприлюднена 2018 р. Квінтесенцією книги-довіді автори вбачають у діяннях російського політичного керівництва та військових держави-агресорки ознаки численних злочинів проти людяності та воєнних злочинів відповідно до Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Окремим питанням жорстокого поведіння збройних сил Росії по відношенню до цивільного населення окупованих територій України, зокрема Київської, Харківської та Херсонської областей, присвячена книга-звіт Б. Петрунька, О. Гнатюка та Т. Печончика², в якій наводяться документально підтверджені приклади, статистика та названі безпосередні виконавці злочинів.

¹ Насильницькі злочини, скоєні в ході збройного конфлікту на Сході України у 2014–2018 рр. / упоряд. Є.Ю. Захаров. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2018. 110 с.

² Катування та жорстоке поведіння з цивільним населенням на українських територіях, які перебували під російською окупацією (на прикладі Київської, Харківської та Херсонської областей): аналітичний звіт / Б. Петруньок, О. Гнатюк, Т. Печончик; Центр прав людини ZMINA. Київ, 2023. 64 с.

Значний емпіричний матеріал у вигляді статей, присвячених окремим злочинним діям, їх гуманітарним наслідкам, втратам цивільного населення та військових, тортурам і знущанням над українськими військовополоненими, в'язнями й іншими категоріями, короткі огляди про обміни військовополоненими тощо знайшли відображення на сторінках інформаційних каналів, які завдяки своїй прозорості та відповідальності формують в Україні Білий список найякісніших українських онлайн-медіа. Важливі матеріали на розглядувані теми подавали редакції: Суспільне, Радіо Свобода, «Українська правда», Громадське, «Тексти», ZN.ua, «Еспресо», «Слово і діло», «Український тиждень», Громадське радіо й інші.

Офіційні та неофіційні данні втрат. З огляду на зазначене вище, найбільш відповідальними є дослідження Моніторингової місії ООН з прав людини (ММПЛ) в Україні. За даними цієї місії за період з 14 квітня 2014 р. до 15 травня 2018 р., внаслідок воєнного конфлікту на сході України, загинуло близько 10 350 і поранено більше 24 900 людей³. Зокрема, серед них загинуло щонайменше 2 725 цивільних осіб (не враховуючи 298 загиблих внаслідок падіння літака «МН-17» 17 липня 2014 р.). Кількість цивільних осіб, які зазнали поранень, оцінюється ММПЛ у межах 7-9 тисяч осіб. Відповідно до результатів моніторингу саме цього періоду в Базі даних Харківської правозахисної групи зібрано персональні дані на 3 144 загиблих і 3 350 поранених цивільних осіб, а в Базі даних громадської організації «Мирний берег» – про 7 972 загиблих і 1 572 поранених військовослужбовців, а також 1 297 осіб зафіксовано як зниклі безвісти.

За даними Національної поліції України (НПУ) за цей же період зникло безвісти більше 7 400 українців, а на кінець 2017 р. вважаються зниклими понад 1 800 осіб. Наприкінці жовтня 2024 р., як зазначає координаторка Груп родин військовополонених громадської організації «Медійна ініціатива за права людини» (МППЛ) О.Белячкова до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, було внесено дані близько 38 тис. українців⁴. Потрібно також враховувати, що числа не є сталими, позаяк повсякчасно данні уточнюються, люди знаходяться, або виникають нові виклики у результатах і способах пошуку.

Значна кількість українців перебували та продовжують перебувати у полоні і на території Росії, і на території квазіреспублік. Станом на 20 липня 2018 р. Головною військовою прокуратурою України (ГВП) було встановлено понад 3,5 тисячі осіб, яких незаконні збройні формування (НЗФ) безпідставно утримували в полоні на непідконтрольних українському уряду територіях Донецької та Луганської областей. З них близько 1,7 тисячі – це цивільні особи, решта були військовослужбовці. Разом з тим, майже всіх незаконно позбавлених волі бойовики НЗФ катували. Декілька сотень полонених було вбито. Полонені утримувалися у непридатних для цього приміщеннях, позбавлялися харчування, води, можливості справляти фізіологічні потреби та не отримували необхідної медичної допомоги. Умови утримання щонайменше не відповідали мінімальним стандартам, а в більшості випадків були такими, що принижували людську гідність. За повідомленням ГВП України, упродовж 2014–2018 рр. НЗФ було створено 120 місць

³ Насильницькі злочини, скоєні в ході збройного конфлікту на Сході України... С. 21.

⁴ В Україні вважаються зниклими безвісти через війну понад 1700 дітей, – МВС // UA.NEWS. 31 Жовтня 2024. URL: <https://ua.news/ua/war-vs-rf/v-ukrayini-vvazhayutsya-zniklimi-bezvisti-cherez-vijnu-ponad-1700-ditej-mvs>

незаконного утримування полонених українських військовослужбовців і цивільних осіб, у тому числі журналістів і волонтерів⁵. У червні 2024 р. генпрокурор України А. Костін озвучив кількість зафіксованих прокуратурою випадків тортур, які вчинили російські військові над цивільними та військовими в Україні. Зокрема, потерпілими від тортур і нелюдського поводження визнано понад 3 800 цивільних і 2 200 військовополонених⁶. Прокурори та слідчі виявили більш ніж 160 катівень і місць несвободи, де окупанти утримували та катували людей. Найбільше таких місць на Чернігівщині – 44, Харківщині – 25 та у Запорізькій області – 18. Враховуючи, що це офіційні дані, можна припустити, що число аналогічних місць і потерпілих значно більше.

Через два роки після початку російського вторгнення Президент України В. Зеленський вперше назвав офіційну кількість загиблих військових – «31 тис. українців, військових загинули у цій війні». Додавши, що «не 300 тисяч, не 150 тисяч, про що там бреше Путін зі своїм брехливим колом»⁷. Водночас очільник держави не зазначив ані кількості зниклих без вісті, ані кількість поранених, вочевидь, з огляду на втаємничення інформації про чисельність війська загалом.

Впродовж 2022 р. офіс президента України жодним чином не оприлюднював конкретних цифр, хоч заявлялись повідомлення про щоденні втрати українського війська у межах 30-50 загиблих воїнів. У січні 2024 р. голова пропрезидентської фракції Д. Арахамія, пропонуючи президенту оприлюднити втрати України у війні, наголошував на тому, що втрати країни є «набагато меншими ніж 100 тисяч. Світові засоби масової інформації, до яких складно відноситися зі широю довірою, посилаючись на дані звітів розвідувальних служб, оборонних відомств і відкриті джерела, наприкінці 2023 р. зазначали різні данні – від 70 тис. загиблих (британський Economist)⁸, 100 тис. загиблих (американський Time), і аж до 200 тис. загиблих і поранених (французький Liberation)⁹. Певною мірою достовірні цифри втрат визначив новопризначений Головнокомандувач ЗСУ генерал-полковник О. Сирський в інтерв'ю скандально відомому німецькому телеканалу ZDF. Він заявив, що російські втрати, особливо загиблими «у 7-8 разів, за останніми даними, переважають наші втрати»¹⁰.

Президент американського аналітичного фонду «Потомак», військовий експерт та экс-радник прем'єрки М. Тетчер Філіп Карбер (Philip Karber) наприкінці лютого 2024 р. в інтерв'ю Голосу Америки зазначив, що у представленому звіті НАТО була названа цифра втрат української армії – 250 тис. осіб. З них, за словами Ф. Карбера, близько 50 тис. вбитих і зниклих безвісті, з яких частина може бути у полоні, 100 тис. важко поранених, які вже не

⁵ Насильницькі злочини, скоєні в ході збройного конфлікту на Сході України... С. 22.

⁶ «Ти вірний Україні - ти що, нацист?». Правозахисники знайшли нові докази спланованої політики нападу Росії на цивільних в окупації // УКРІНФОРМ. 21.07.2024. URL: <https://bit.ly/41KZahb>

⁷ Гичко М. Зеленський: На цій війні загинула 31 тисяча українських воїнів // УНІАН: інформаційне агентство. 25.02.24. URL: <https://www.unian.ua/war/vtrati-zsu-zelenskiy-vpershe-nazvav-kilkist-zagiblih-12554367.html>

⁸ How many Ukrainian soldiers have died? Three charts show the country's losses // The Economist. Nov 26th 2024 URL: <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/11/26/how-many-ukrainian-soldiers-have-died>

⁹ The Economist: США оцінюють кількість загиблих українських воїнів у 70 тисяч // Європейська правда. 13 листопада 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/11/13/7173434/>

¹⁰ Сирський дав інтерв'ю телеканалу ZDF: головні заяви // РБК Україна. 13 лютого 2024. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/sirskiy-dav-pershe-interv-yu-posadi-golovkoma-1707844402.html>

повернутися до військової служби та ще 100 тис. тих, хто одужує від отриманих травм і можуть повернутися до війська¹¹.

Згодом інформаційне агентство «Interfax-Україна», посилаючись на Президента В. Зеленського, зазначило, що з російського боку загинуло близько 180 тис. вояків, а разом із пораненими та зниклими без вісті втрати російських загарбників можуть сягати до пів мільйона осіб¹². У вересні 2024 р. на шпальтах «Wall Street Journal», посилаючись на західні спецслужби, наводилися інші, значно більші за значенням підрахунки: з українського боку загиблих і поранених майже пів мільйона людей. Загальні ж втрати обох сторін становили близько мільйона¹³.

Про оновлені дані втрат у російсько-українській війні стало відомо від Президента України В. Зеленського 8 грудня 2024 р.¹⁴: російські перевищують 750 тисяч, це 198 тисяч убитих і більше 550 тисяч поранених. Втрати України – 43 тисячі воїнів, які загинули на полі бою, 370 тисяч випадків надання допомоги пораненим, і це з урахуванням, що в українських силах оборони приблизно 50% поранених повертаються у стрій, до того ж фіксуються всі поранення, зокрема легкі та повторні.

Реально усвідомлюючи усю жорстокість нав'язаної Путіним війни й ускладненість збройного спротиву Української армії російській агресії, число українських Героїв, які покладуть свої голови заради власної свободи та Батьківщини, на превеликий жаль, буде зростати.

Військовополонені. Окремо болючою і часом складно вирішуваною проблемою для української сторони, зокрема, є військовополонені та їх обмін і повернення на Батьківщину. Стосовно саме українських військовополонених нам вдалося зібрати публічну інформацію з різноманітних джерел, зокрема про обмін полоненими комбатантами, хоча про загальну кількість українських солдатів та офіцерів, які перебувають у полоні Росії, фактично достовірних даних наразі нема. Перш за все, з тієї причини що, російська сторона замовчує реальні цифри українських бранців, відтак, з обережністю оперуємо лише українськими даними.

Від початку січня 2024 р., понад 8 тисяч українців – цивільних і військових ймовірно й досі перебувають у російському полоні. Хоча підтверджених Росією через Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) – лише біля половини. Дані ж про решту українських полонених вдалося отримувати відповідним органам іншими способами, зокрема й від вже звільнених полонених.

У межах обмінів між Україною та РФ (загалом їх було 58) додому в Україну на кінець січня 2024 р. було повернуто 2 828 українських полонених, з них: 2 681 військового і 147 цивільних¹⁵. Крайній у часі обмін відбувся 18 жовтня 2024 р. За інформацією

¹¹ Лещенко Л. Військовий експерт назвав загальні втрати українців у війні // УНІАН: інформаційне агентство. 28 лютого 2024. URL: <https://bit.ly/3VWrpFV>

¹² Зеленський: У війні з РФ загинула 31 тисяча українських військових // Інтерфакс-Україна. Інформаційне агентство. 25 лютого 2024. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/969730.html>

¹³ Мельник Р. Журналісти порахували, скільки приблизно солдатів Україна втратила у повномасштабній війні з рф // НРОМАДСКЕ. 27 листопада 2024 URL: <https://bit.ly/3VUJEeS>

¹⁴ Володимир Зеленський. Офіційний канал. URL: https://t.me/V_Zelenskiy_official/12699

¹⁵ Капустянська І. Понад 8 тисяч українців досі перебувають у російському полоні, – Координаційний штаб // ІВ.уа. 24 січня 2024. URL: https://ib.ua/society/2024/01/24/595269_ponad_8_tisyach_ukraintsiv_dosi.html

Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими серед обмінних 95 українських військових, були 69 солдатів і 26 офіцерів національної гвардії, військових моряків, воїнів ЗСУ, прикордонників та інших підрозділів¹⁶. Загалом же від початку повномасштабного вторгнення з ворожої неволі вдалося повернути на Батьківщину 3 935 осіб, з яких 3 767 військовополонених¹⁷. Можна припустити також, що значна кількість людей і військових, зокрема, які вважаються пропалими без вісті, теж перебувають у російському полоні. Ця інформація є вельми вірогідною, оскільки була виголошена на засіданні Ради з прав людини, гендерної рівності та різноманіття при МЗС України представником Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими Ю. Таранюком¹⁸ і висловлена 8 грудня 2024 р. у власному телеграмканалі президентом В. Зеленським¹⁹.

Женевські домовленості: Росія vs Україна. Обмін військовополоненими у ході будь-якої війни, виходячи з міжнародних конвенцій і договорів, є важливим елементом будь-якого воєнного конфлікту. Для Української держави та її народу це питання є вельми актуальним, як від 2014 р. – у невеликих масштабах, так і від широкомасштабної фази російсько-української війни. Від 24 лютого 2022 р., з частою періодичністю та різною кількістю обмінюваних осіб з огляду на те, як російська сторона затягувала у різні способи цей процес, воєнно-політичне керівництво України намагалося піклуватися про долю кожного комбатанта/комбатантки та цивільних людей з метою якнайшвидшого їхнього повернення на Батьківщину.

Російська сторона ухиляється від виконання будь-якого міжнародного документу (зокрема й Конвенції про поводження з військовополоненими, т.зв. Женевська конвенція, ухвалена 27 липня 1929 р. на дипломатичній конференції у Женеві (Швейцарія), яка стала чинною від 19 червня 1931 р.), затягує у часі сам процес обміну, проводить обміни вибірково, або й взагалі не вносить до списків на обмін військових, зокрема, окремих командирів, офіцерів і рядових добровольчих підрозділів та пасіонаріїв (оборонців Маріуполя, бійців підрозділу «Азов» та ін.). Сам факт обміну в суспільстві, зокрема й серед родичів і близьких військових в'язнів Кремля, викликає великий резонанс, народну любов і підтримку українських захисників, які місяцями, а дехто й роками, перебували у катівнях російських спецслужб (ФСБ та ін.). З наукової, гуманітарної та виховної візії, важливо вивчати, збирати та знати про факти обміну військовополоненими, їх утримання, тортури щодо них, окремі особисті історії, узагальнені статистичні дані, жахливі наслідки війни ХХІ ст. й донести їх до сучасного молодого покоління, яке є безпосереднім учасником історичних подій, пов'язаних з виборюванням української державної незалежності.

Женевські домовленості про військовополонених: актуальність на 100 років. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими вже майже століття

¹⁶ Михайлов Д., Свиридюк Ю. Україна повернула 95 військових з російського полону у межах обміну з Росією // Суспільне. Новини. 19 жовтня 2024. URL: <https://suspi.me/861249-ukraina-povernula-95-vijskovich-z-rosijskogo-polonu-u-mezah-obminu-z-rosieju/>

¹⁷ Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими. URL: https://t.me/Koord_shtab/8622

¹⁸ Понад 8000 українців перебувають у російському полоні, включно з цивільними – Координаційний штаб // Інтерфакс-Україна. Інформаційне агентство. 24 січня 2024. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/962624.html>

¹⁹ Володимир Зеленський. Офіційний канал. URL: https://t.me/V_Zelenskiy_official/12699

залишається фундаментальним міжнародно-правовим документом, який було ухвалено 27 липня 1929 р. на дипломатичній конференції у Женеві за ініціативи Швейцарії. Конвенція пройшла довгий шлях процедур та узгоджень і стала чинною лише у червні 1931 року. Саме ця частина зазначеного міжнародного документу регулювала поведження з військовополоненими у роки Другої світової війни (1939-1945 рр.), її ж продовженням були рішення Третьої Женевської конвенції 1949 р. Історія цих Положень, що стосуються поведження з військовополоненими відносить нас до Гаазьких конвенцій 1899 і 1907 років. Оскільки у ході Першої світової війни ці правила виявили низку недоліків і неточностей, вони були частково подолані шляхом спеціальних Угод, укладених між воюючими сторонами у Берні в 1917 і 1918 році.

На Женевській конференції Міжнародного Червоного Хреста 1921 р. було висловлено побажання прийняти спеціальну конвенцію про поведження з військовополоненими. Міжнародний Червоний Хрест у 1929 р. запропонував проект конвенції, який було представлено у тому ж році на Дипломатичній конференції в Женеві. Конвенція по суті завершила збирання до купи положення Гаазьких правил. Найбільш важливі нововведення полягали в забороні репресій і колективних покарань для військовополонених, правила організації роботи військовополонених, призначення представників і контроль з боку держав-покровительок.

До сьогодні у світі діє Женевська конвенція про поведження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. Уповноважені уряду УРСР підписали цей документ 12 грудня 1949 р., Президія Верховної Ради УРСР ратифікувала його із застереженням 3 липня 1954 р. і лише 3 січня 1955 р. цей закон для Української РСР став чинним.

Апріорі конвенція має діяти і в Російській Федерації, однак путінський режим відкрито ігнорує міжнародні «правила гри». Зрозуміло, що після закінчення російсько-української війни Росія неодмінно буде притягнута до юридичної відповідальності за свої злочинні дії, зокрема по відношенню до військовополонених, як власне і за усі злочини, які вона та її громадяни вчинили на теренах суверенної держави Україна. Жахливі події, що відбуваються по відношенню до полонених в РФ неможливо уявити навіть у фантастичних фільмах жахів. Російські військові знущаються над українськими полоненими, катують і вбивають їх. Незалежно від того, чи то військові, чи цивільні, дорослі люди чи діти. Факти, які нам вдалося віднайти та навести із достовірних джерел, є прямим доказом злочину проти людяності, прикладами знущань і катувань над українцями, як, власне, зруйновані міста та села, культурний геноцид і фізичне винищення десятків тисяч людей – задокументовано та підтверджено свідченням очевидців.

Відповідно до Женевської конвенції про поведження з військовополоненими настане момент відплати та покарання за злочини. Адже, обидві країни – і Україна, і Росія свого часу підписали документ, про те, що цей закон діятиме на території обох країн. Відповідно до частини першої статті 3 пункту 1 «У випадку збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру та виникає на території однієї з Високих Договірних Сторін, кожна сторона конфлікту зобов'язана застосовувати наступні положення: 1) з особами, які не беруть активної участі у воєнних діях, зокрема з тими особами зі складу збройних сил, які склали зброю, а також тими, які припинили участь у воєнних діях у зв'язку з хворобою, пораненням, триманням під арештом чи з будь-якої іншої причини, поведуться за будь-

яких обставин гуманно, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, релігії чи вірування, статі, походження чи майнового становища чи будь-якими іншими аналогічними критеріями.

Із цією метою заборонено зараз і надалі вчиняти стосовно зазначених вище осіб такі дії:

- a) насилля над життям та особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;
- b) захоплення заручників;
- c) наругу над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження;
- d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні...»²⁰.

Також у статті 13 зазначено: «З військовополоненими необхідно завжди поводитися гуманно. Будь-який незаконний акт чи бездіяльність з боку держави, що тримає в полоні, які спричиняють смерть або створюють серйозну загрозу здоров'ю військовополоненого, що перебуває під її охороною, забороняються та будуть розглядатись як серйозне порушення цієї Конвенції. Зокрема, жодного військовополоненого не можна піддавати фізичному каліцтву або медичним чи науковим експериментам будь-якого характеру, які не обґрунтовані потребою в проведенні медичного, стоматологічного або стаціонарного лікування військовополоненого та не здійснюються в його інтересах.

Так само військовополонені завжди повинні бути захищеними, зокрема від актів насилля чи залякування, а також від образ та цікавості публіки. Застосування репресалій до військовополонених забороняється»²¹.

Відповідно до статті 87 глави третьої «Кримінальні й дисциплінарні санкції» зазначається, що будь-які колективні покарання за індивідуальні діяння, тілесні покарання, тримання в приміщеннях без денного світла та взагалі будь-які види тортур або прояви жорстокості заборонено²². Органи слідства й прокуратури України, омбудсмени і уповноважені, різноманітні комісії при обласних військових адміністраціях володіють десятками тисяч доказів з деокупованих територій про катівні у підвалах. До прикладу, в окупованому російською армією м. Херсоні порушувалися усі принципи Міжнародної конвенції, там не було жодного натяку на дотримання умов утримання полонених.

Відповідно до статті 99 Женевської конвенції жодного військовополоненого не можна передавати до суду або засуджувати за дію, яка не заборонена законодавством держави, що тримає в полоні, або міжнародним правом, чинним на момент здійснення цієї дії²³. Наскільки нам відомо, такі неправомірні висновки постійно здійснюються так званими судами Росії проти українських військових і цивільних бранців.

Отже, в умовах розв'язаної Путіним війни жодного пункту російські окупанти не виконували та не виконують, нехтуючи статтями Конвенції, що має повести за собою після

²⁰ Женевська конвенція про поводження з військовополоненими. Офіційний переклад Конвенції надісланий листом МЗС № 72/14-612-20689 від 23.02.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

завершення війни юридичну відповідальність за всі злочини, здійснені проти українського народу відповідно до міжнародного права. Сподіваємось і віримо, що за підтримки та допомоги наших союзників, співтовариства ЄС та США, країн НАТО й інших небайдужих лідерів світу це станеться якомога швидше.

Страти, тортури щодо полонених. Загалом на Сході України жертвами воєнного конфлікту у період з квітня 2014 р. по серпень 2018 р. стали 118 осіб, з них 50 цивільних людей і 68 військових²⁴. Перші випадки позасудових страт були зареєстровані міжнародними спостерігачами 19 квітня 2014 р. у м. Торецьку, коли було знайдено тіла двох зниклих людей, яких насильницьким чином викрали. Виконавці цих вбивств, а саме окупанти та проросійські незаконні збройні формування, вчиняли їх саме у контексті збройного протистояння на лінії зіткнення.

Позасудові страти загалом носили масовий характер, про що свідчить доповідь 2018 р. ГО «Харківська правозахисна група» у тандемі з ГО «Мирний берег» під назвою «Насильницькі злочини, скоєні у ході збройного конфлікту на Сході України у 2014–2018 рр.»²⁵. Особливо масового та жорстокого характеру позасудові страти набули у перший рік війни з квітня 2014 р. по квітень 2015 р. на теренах збройного протистояння Донецькій і Луганській областях. У той період було зафіксовано 78 страт, з яких 61% злочинів були здійснені у 2014 р., у 2015 р. – 35%, решта відсотків у наступні роки. За визначенням правозахисників, у 2017 р. позасудові страти хоч і зменшилися у порівнянні з 2014 р., однак поширеність такого роду злочину мала місце по усій лінії розмежування, що свідчить також і про його масштабність. Разом з тим, факти страчень поза судом співвідносились 50% до 50%, тобто цивільні жертви/військові жертви. Усвідомлюючи те, що наразі, поки війна йде вже десять років, визначити загальну кількість загиблих людей саме як жертв позасудових страт стає малоймовірним. Серед причин, які пояснюватимуть неможливість встановлення вбивць і жертв, виділяємо кілька: значна частина українських територій перебувають під окупацією російської армії, а відтак, відсутній доступ до інформації, бракує свідків та очевидців злочинів; до того ж значна частка зниклих без вісті людей може бути закатованою, або страченою. Позасудові страти здійснювалися по відношенню до захоплених у полон українських військовослужбовців різних формувань, а також співробітників правоохоронних органів, прикордонників та працівників державних органів влади. Підтверджені факти про злочини російських та проросійських терористів свідчать про 53% випадків страт зазначених вище категорій²⁶.

14 липня 2014 р. представники незаконних збройних формувань Донеччини зняли Олексія Кудрявцева з рейсового автобуса, який прямував до Артемівська. Там чоловік проходив службу у батальйоні патрульної служби міліції особливого призначення. За свідченнями водія автобуса, бойовики знайшли у сумці Олексія його уніформу та посвідчення співробітника міліції. Увечері 14 липня в Інтернеті оприлюднили режисоване відео допиту. Його батько Микола Кудрявцев припускає, що Олексій під час запису був під дією психотропних речовин, бо у нього не спостерігався звичний дефект мовлення. Батько

²⁴ Насильницькі злочини, скоєні в ході збройного конфлікту на Сході України... URL: <https://21.helsinki.org.ua/files/docs/1540660819.pdf>

²⁵ Насильницькі злочини, скоєні в ході збройного конфлікту на Сході України...

²⁶ Ibid. С. 25.

переконаний, що його сину довелося зізнаватися у злочинах, яких він не скоював. Наприкінці відеозапису командир загону самооборони Горлівки І. Безлер («Бес») заявив, що знищив чоловіка. Свідки розповідали правозахисникам, що І. Безлер показував відеозапис із допитом Олексія. За їхніми словами, з нього зняли скальп і просвердлили ноги. Бойовик на прізвисько «Якут» повідомив іншим полоненим, що Олексія застрелили. Правозахисники опитали п'ятох свідків у справі про вбивство українського правоохоронця. Раніше представник Української Гельсінської Спілки з прав людини Олег Левицький звернув увагу Генерального прокурора України на те, що Слідче управління Донецької обласної міліції не розслідувало провадження за статтею 115 КК України (умисне вбивство), як «одне із найзухваліших порушень гуманітарного права, яке мало місце 14-15 липня 2014 р. в місті Горлівка у зв'язку з позасудовою стратою полоненого бійця батальйону «Артемівськ» рядового міліції Олексія Кудрявцева»²⁷. А кату Безлеру, який агресивно та методично приневолював О. Кудрявцева до обмовляння себе й інших у мародерстві та екекуціях щодо мирного населення, було оголошено підозру у листопаді 2015 р.²⁸

Водій 24 батальйону територіальної оборони «Айдар» Михайло Слісенко потрапив у засідку 5 вересня 2014 р. на трасі Щастя-Металіст у районі села Цвітні Піски на Луганщині. Людину утримували в комендатурі обласного військового комісаріату, де катували за те, що був «айдарівцем». Як стверджують двоє свідків, М. Слісенко не витримавши тортур на допиті, помер 7 вересня 2014 р. Про це повідомляв сайт Центру інформації про права людини²⁹.

19 червня 2017 р. Генеральна прокуратура України повідомила про те, що має свідчення про 134 полонених українців, які були страчені бойовиками проросійських збройних формувань і військовими збройних сил РФ. Згідно з доповіддю правозахисників громадської організації «Мирний берег», оприлюдненої у червні 2017 р., ними зафіксовано 79 страт, які були вчинені російськими бойовиками та їхніми поплічниками.

15 травня 2018 р. було зібрано свідчення 138 військових і цивільних осіб, які потрапляли у полон до російських бойовиків. Свідчення стали основою підготовленого звіту «Підвали.rar», де наведено неспростовні докази тортур над цивільним населенням та солдатами ЗСУ, нелюдського поводження з ними, що є приниженням гідності людини, а також факти вбивств полонених, побиття й тортури, імітації розстрілів, вербування до збройних підрозділів бойовиків, використання неповнолітніх для «служби» в незаконних збройних формуваннях та факти сексуального насильства.

На 12 червня 2018 р. Службою безпеки України (СБУ) було зібрано документальні свідчення майже 500 українських громадян – колишніх заручників в ОРДЛО про конкретні факти фізичних катувань і психологічних знущань під час перебування у полоні³⁰.

За даними Генпрокуратури України, зафіксовано щонайменше 93 підтверджених випадки страт українських військовополонених російськими окупантами, з яких 80%

²⁷ Правозахисники вимагають розслідувати розстріл мільйонера Ігорем Безлером // Центр інформації про права людини. 31 березня 2015. URL: <https://bit.ly/4gy6WiY>

²⁸ *Мирний М.* 95 страт на Донбасі. URL: <https://bit.ly/49SN3R8>

²⁹ Ibidem.

³⁰ Каткування та вбивства військовополонених під час війни на Сході України // Wikipedia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Каткування_та_вбивства_військовополонених_під_час_війни_на_сході_України

злочинів було здійснено саме у 2024 р. За даними ООН, в період з грудня 2023 р. по лютий 2024 р. було зафіксовано ще 32 випадки страт українських військових, що попали до полону³¹. Є випадки, коли полоненим відрізали голови та кінцівки.

За оперативними даними, 22 листопада 2024 р. російські війська здійснили штурм позицій Збройних Сил України поблизу с. Петрівка Покровського району, в результаті чого четверо українських військовослужбовців вимушено здалися у полон і відразу були вбиті окупантами вогнем на враження³². Умисне вбивство військовополонених є грубим порушенням Женевських конвенцій і кваліфікується як тяжкий міжнародний злочин.

За фактами порушень законів і звичаїв війни, пов'язаними з умисними вбивствами (ч. 2 статті 438 КК України) керівництвами обласних прокуратур були розпочаті досудові розслідування. Загалом, на листопад 2024 р. правоохоронні органи України розслідували 53 кримінальні провадження за фактами розстрілу 177 військових. Тільки у жовтні–листопаді було зареєстровано 13 аналогічних проваджень щодо 54 українських захисників³³. У 2024 р., у порівнянні з попередніми роками від початку повномасштабного вторгнення російських збройних сил в Україну, кількість кримінальних проваджень зросла у більше ніж чотири рази³⁴. Українські суди, зазвичай, виносять максимальні вироки окупантам – довічне позбавлення волі, хоча й заочно. За деякими провадженнями, наразі тривають дії задля встановлення усіх складів злочинів та осіб, причетних до їх скоєння.

Наведені приклади є лише відомою часткою з великої кількості злочинів проти людяності, які здійснювали рашисти в Україні. Разом з тим, слід враховувати й певні заборони державних органів щодо оприлюднення окремих фактів злочинів, що пояснювалося сухим визначенням – «військова таємниця». Останнє, власне, обмежувало й нам доступ до більш узагальненої інформації. З плином часу усі злочинні дії російського державно-політичного та військового керівництва отримують покарання у Гаазькому, чи іншому Міжнародному трибуналі.

Засудження українських військовополонених після 24.02.2022 р. 10 березня 2023 р. слідчий комітет РФ повідомив, що українського правозахисника Максима Буткевича, який потрапив у полон у червні 2022 р., засудили до 13 років ув'язнення. 20 червня військовий суд у Росії засудив українського військовополоненого з батальйону «Айдар» Дениса Муригу до 16 років ув'язнення. 25 липня розпочався суд у Ростові-на-Дону над 18 українськими військовополоненими з батальйону «Айдар», про що інформував телеканал «Суспільне. Новини», посилаючись на пропагандистське відео російського телеграм-каналу «ТАСС»³⁵. Прізвища та імена цих людей залишаються досі невідомими.

17 серпня «Black Sea News» повідомили, що окупаційна влада на Донеччині засудила

³¹ *Стеценко С.* «Наказ – обнулити». Страти українських полонених: чому їх стає більше та як покарати винних // Радіо Свобода. 09 жовтня 2024. URL: <https://bit.ly/3VYAEFI>

³² *Абрамова А.* Окупанти розстріляли чотирьох українських військовополонених на Покровському напрямку // HROMADSKЕ. 28 листопада 2024. URL: <https://bit.ly/3WjMNVZ>

³³ *Абрамова А.* Правоохоронці розслідують розстріли 177 оборонців. Кількість страт збільшується з кожним місяцем – ОГП // HROMADSKЕ. 22 листопада 2024. URL: <https://bit.ly/429Jd4v>

³⁴ *Коломієць В., Ситнікова І.* Кількість справ про вбивство українських військовополонених зросла у понад 4 рази цього року // HROMADSKЕ. 12 листопада 2024. URL: <https://bit.ly/40aOYgl>

³⁵ *Богданьок О.* У суді в Ростові-на-Дону розпочалися слухання по суті у справі 18 полонених «айдарівців» // Суспільне. Новини. 25 липня 2023. URL: <https://bit.ly/41LNAIW>

до 24 років ув'язнення військовополонених азовців Павла Артеменка та Антона Романюка³⁶. 21 серпня сайті «Реальної газети»³⁷ оприлюднено інформацію про ув'язнення ще трьох військовополонених з «Азова» – Андрія Клементовича, Івана Мельниковича та Артура Сивіцького, яких засудили до 20 років ув'язнення. У серпні 2023 р. українськими правозахисниками було узагальнено данні про на понад 200 українських політв'язнів, які незаконно утримувалися в анексованому Росією Криму.

9 листопада окупанти на Донеччині засудили військовополоненого 36 ОБрМП Антона Чередника до 19 років ув'язнення, а наприкінці листопада був засуджений до довічного ув'язнення ніби за розстріли мешканців Маріуполя полонений військовий тієї ж бригади Іван Таран³⁸. Невдовзі, 19 грудня окупанти в Донецькій області засудили чотирьох українських військовополонених: Сергія Палійчука, Андрія Кристофовича, Сергія Бензя та Яна Данилова. Наступного дня були засуджені ще 9 військових бранців: Микола Кузьменко, Олексій Качуєвський, Богдан Печко, Анатолій Могильний, Владислав Сигис, Микола Святий, Вадим Логоша, Ярослава Безменова та Максим Дуброва. 21 грудня був засуджений військовополонений 36-ї ОБрМП Денис Рашпля, 26 грудня засудили військовополонених Рустама Гончалиєва та Віталія Кукуріку. Згодом в'язнями Кремля стали українські військові: Євгеній Якубенко, Дмитро Латишев, Володимир Кучеренко та Сергій Балицький, які були засуджені за іншою сфабрикованою росіянами справою³⁹.

2024 рік не став винятком. Незаконні ув'язнення військовополонених продовжувалися. 15 січня окупаційним режимом було засуджено військовополоненого 36-ї ОБрМП молодшого сержанта Івана Олія до 25 років колонії суворого режиму⁴⁰. Наступного дня окупантами засуджено військовополоненого 12-ї Бригади спеціального призначення (БрСпП «Азов») Сергія Михайленка, а 17 січня – військових тієї ж 12 БрСпП «Азов» Олександра Кузьменка та Олексія Мозгового⁴¹.

7 лютого 2024 р. т. зв. Верховний суд «ДНР» призначив 33-м українським військовослужбовцям 36-ї Окремої бригади морської піхоти й 17-ї Окремої танкової бригади ЗСУ терміни від 27 до 29 років ув'язнення. Про це повідомила генеральна прокуратура Росії. Слідчий комітет РФ назвав імена українських патріотів: Роман Шостак, Володимир Торшин, Денис Назаров, Артем Швидкой, Олександр Олійник (усі – 36-та бригада), Олександр Плотніков, Юрій Акімов, Сергій Палійчук, Сергій Довгалюк, Михайло Ізотов, Євген Попцов (усі – 17-та бригада). Український омбудсмен Дмитро Лубінець зазначив, що оголошені вироки здійснюють невизнані світовою спільнотою квазіутворення і вони є незаконними. За його словами, такий «суд» – це порушення права на справедливий

³⁶ Окупанти засудили до 24 років полонених азовців Артеменка та Романюка/Фото» // BlackSea.News. 17 серпня 2023. URL: <https://www.blackseanews.net/read/207574>

³⁷ Окупанти засудили до 20 років колонії трьох бійців полку «Азов» // Реальна Газета. 21 серпня 2023. URL: <https://realgazeta.com.ua/okupanty-zasudyly-do-20-rokiv-kolonii-trokh-biytsiv-polku-azov/>

³⁸ В окупованій Донецькій області миколаївського морпіха засудили до довічного ув'язнення // ІНТЕНТ. 1 грудня 2023 р. URL: <https://bit.ly/4095nSG>

³⁹ Перелік українських військовополонених засуджених російським режимом // Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Перелік_українських_військовополонених_засуджених_російським_режимом

⁴⁰ Окупанти «ДНР» на 25 років засудили українського військового // Східний Варіант. 15 січня 2024. URL: <https://v-variant.com.ua/okupanty-dnr-na-25-rokiv-zasudyly-ukrainskoho-viyskovoho/>

⁴¹ Перелік українських військовополонених засуджених російським режимом...

судовий процес і черговий військовий злочин путінської Росії⁴². Не є сумнівом, що ці вирок є грубим порушенням Третьої Женевської конвенції у частині права полонених на справедливий суд і недопущення тортур, а відтак, їх можна вважати війсьним злочином за ст. 3 та ст. 13 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими⁴³.

Російські окупанти 15 лютого винесли незаконний вирок бійцям національного корпусу «Азов». Про це на своїй сторінці у соцмережі написав радник міського голови Маріуполя Петро Андрющенко. Як він зазначає, росіяни напередодні винесли незаконний вирок сімом бійцям національного корпусу «Азов», зокрема, йдеться про Олександра Турчина, Максима Чередниченка, Тараса Зваричука, Георгія Лєтягіна, Дмитра Чибуківа, Дєнісу Дорохіна й Олександра Сикілінді. Вони отримали понад 25 років ув'язнення за начебто «обстріли житлових кварталів». «Турчину призначено покарання у вигляді 27 років позбавлення волі, Чередниченку – 26 років позбавлення волі, Зваричуку, Сикілінді, Лєтягіну, Чибуківу – по 25 років позбавлення волі кожному, Дорохіну – 28 років позбавлення волі. В підсумку рахунок понад 60 осіб лише за 2024 рік. А ми? Ми продовжуємо робити вигляд, що нічого не відбувається та грати в мовчанку. Офіційні особи – мовчок. ЗМІ – мовчок. Наче наших військовополонених не існує. Вибачте, але вже немає сил мовчати», – наголосив Петро Андрющенко 16.02.2024 р. на сайті «ТСН»⁴⁴.

Аналіз наведених фактів свідчить про те, що Росія засуджує українських воїнів незаконно, до того ж, таких прикладів значно більше, аніж задокументовано свідками. Адже окупанти не тільки вигадують неіснуючі обвинувачення, а й судять на загарбаній території і в установах, що не визнані міжнародним правом і міжнародною спільнотою. Таких випадків є багато, та й не про все нам відомо. До прикладу, нещодавно, під час обміну військовополоненими додому повернулося українці, які були незаконно засуджені й отримали вирок в РФ – 28 осіб були засуджені до тривалих термінів, а 20 – до довічного ув'язнення⁴⁵. Чимало звільнених мали серйозні захворювання та наслідки тяжких поранень, втрату ваги через погане харчування, наругу та катування у російських тюрмах.

Українські військові, які потрапили у полон до Росії, страждають, над ними знущаються, порушуючи пункти Женевської конвенції, як, власне, ігнорував її виконання сталінський режим. Путін наслідує Сталіна, Росія – СРСР. Нічого дивного... Показовим є те, що російські військовополонені в Україні не бажають повертатися додому. Такі випадки не є рідкістю. Майже кожного обміну декілька росіян залишаються в українських в'язницях і не повертаються до Росії, побоюючись покарання за потрапляння у полон, або небажачи стати вдруге гарматним м'ясом.

Висновки. Підводячи підсумок, зазначимо, що упродовж десяти років війни українці борються за свій суверенітет, проливаючи кров і віддаючи життя за загальнолюдські цінності та свободу. У складних обставинах війни тисячам військових і цивільних, які ставали жертвами окупаційного режиму, Українська держава за підтримки впливових

⁴² Бойовики «ДНР» засудили 33 українських військових до строків від 27 до 29 років ув'язнення. Лубінець звернувся в ООН і Червоний Хрест // Гордон. 8 лютого 2024. URL: <https://bit.ly/3ZR8g9G>

⁴³ Женевська конвенція про поводження з військовополоненими...

⁴⁴ Журавель М. Окупанти винесли вирок сімом бійцям корпусу «Азов»: кожен отримав понад 25 років в'язниці // ТСН. 16 лютого 2024. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/okupanti-vinesli-virok-simom-biycyam-korpusu-azov-kozhen-otrimav-ponad-25-rokiv-v-yaznici-2515279.html>

⁴⁵ Михайлов Д., Свиридюк Ю. Україна повернула 95 військових...

лідерів світу, міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ, РЄ), інструментів моніторингу та документування російських злочинів і порушень прав людини на тимчасово окупованих територіях України⁴⁶, намагалася надати допомогу, визволити з полону, захистити своїх громадян, навіть коли це було вкрай неможливо.

Станом на кінець 2024 р. узагальнені дані по втратам українських захисників становлять 43 тисячі воїнів і 370 тисяч поранених, що у кілька разів менше ніж втрати окупантів. Тисячі військовополонених залишаються ще у російських таборах і тюрмах. Десятки тисяч злочинів ще не задокументовано та не внесено до загальнодержавного реєстру через бойові дії і перебування постраждалих на окупованих територіях. Відтак, кожного дня, повсякчасно має здійснюватися копітка та різнопланова робота, боротьба, як на полі бою, так і всеохоплюючим спротивом усього Українського народу в містах і селах країни. Воля народу була спрямована на дотримання Україною міжнародних домовленостей, стверджуючи, що ми є цивілізована нація, на відміну від варварського сусіда, який бачив свій імперський проєкт як кінець «української історії», але Україна стоїть міцно, бореться та живе.

Mykola Mykhailutsa, Yelyzaveta Basok

Ukrainian Prisoners of War During Russian-Ukrainian War (2014–2024): Numbers, Convictions and Torture (Violations of the Geneva Convention)

Abstract. The article attempts to investigate and summarize the following based on open sources and official information collected by the authors from various official and unofficial Ukrainian information and analytical sites and foreign media: data on the dead and wounded civilians, and combat losses of Ukrainian combatants compared to Russian losses. Using statistical methods, an analysis of the progressive but volatile dynamics of the number and scale of data on the Ukrainian prisoners of war exchanges from 2014 to the end of 2024 was carried out. Taking into account the recorded statistical and search results of monitoring by the most responsible human rights groups (for example, the Kharkiv Human Rights Group) and public organizations (for example, 'Peace Shore'), etc., official statements during briefings by representatives of state, government (law enforcement) bodies of Ukraine, calculations and a general record of missing, tortured and executed citizens of Ukraine in the temporarily occupied territories, in Russian camps, prisons, etc. were made.

The goal and, accordingly, the result was the opportunity to present real facts of violation of the basic principles, norms, and decisions of the Geneva Diplomatic Conference of 1929 and subsequent international legal documents adopted on the eve and after the Second World War, moreover, signed by both the Ukrainian and Russian sides of the current military confrontation, which has clear signs of a symbiosis of a hybrid, terrorist, full-scale war, with the passive participation of other interested parties.

⁴⁶ Заява Ради з прав людини, гендерної рівності та різноманіття при МЗС України. 06 лютого 2024 // Міністерство закордонних справ України. Офіційний сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zavava-radi-z-prav-ljudini-gendernoyi-rivnosti-ta-riznomanittya-pri-mzs-ukrayini>

It was concluded that the Russian Federation, which unleashed a war against the Ukrainian people, completely ignored the norms of treatment of thousands of Ukrainian prisoners of war, subjecting them to executions and torture, illegally convicting and holding them for years in prisons and camps. International law defines such actions as another war crime of Russia, committed using armed aggression both against the territorial integrity of Ukraine and against humanity, and personal dignity, as a violation of the laws and customs of war.

Keywords: prisoners of war, Russian-Ukrainian war, Geneva Convention